

KOKKUVÕTE EESTI RAHVA MUUSEUMI 45. KONVERENTSIST

Vaike Reemann
Piret Õunapuu

Eesti Rahva Muuseumi konverentsid on läbi aegade olnud suunatud etnoloogia erinevate probleemide käsitlemisele. Seekordne juubelihõnguline konverents 14.–15. aprillil 2004 võttis aga vaatluse alla nii museoloogia teoreetilised kui praktilised küsimused.

Teema on aktuaalne või isegi ülimalt aktuaalne, sest Eestis on üle kaheksaja muuseumi ja suur osa nendest on kas juba vahetanud või kohe vahetamas oma püsiekspositsiooni. Muuseumid korrigeerivad ja kaasajastavad oma töösuundi ja metoodikat. Otsingute ajal tekib ikka soov leida mõttekaaslasi ja kontrollida oma seisukohti. Seda tõestas ka konverentsi tavalisest arvukam osavõtjate hulk. Teise päeva varahommikul kogunes just püsinäituse sektsiooni üllatavalt palju rahvast.

Kui palju mahutab endas museoloogia mõiste, seda näitasid väga erinevad ettekanded, mille sisu ulatus filosoofilis-teoreetilistest käsitlustest puhtpraktiliste näpunäideteeni eseme eksponeerimis- ja säilitustingimuste osas.

Vaatenurka probleemidele laiendas kindlasti ka välisesinejate saabumine nii lõunast kui põhjast – Horvaatiast ja Portugalist Soome ja Norrani.

Konverents oli pühendatud Eesti Rahva Muuseumi 95. aastapäevale ja oli järjekorras 45. muuseumi iga-aastane asutamispäeva tähistav teadusüritus. Sellest tulenevalt vaadeldi mõistagi ka ajaloo teemaikat. Oma muuseumi lugu käsitlesid mitmed välisettekanded, erinevaid tahkusid ERMi ajaloost analüüsisid Karin Austa ja Reet Piiri ettekanded.

Konverentsi ettekandeid sisulisest küljest vaagides ilmneb, et üks olulisemaid teemaderinge ongi muuseumi enesemääratlus ja koht

ühiskonnas. Üldistaval teoreetilisel tasandil käsitlesid 20. sajandi teise poole muuseumi määratlust Mariann Raisma ja muuseumi rolli hüperreaalsuse loojana Merike Lang. Märksa praktilisemale pinnale tõid kuulajaid Helgi Põllo, kes arutles maakonnamuuseumi osa üle saareühiskonnas, ja Helena Grauberg, kes vaatles mängu muutumist tegelikkuseks ja tegelikkuse muutumist mänguks Mänguasjamuuseumi kogemuse põhjal. Praktilist suunda jätkas ka Kjell Olsen, rääkides muuseumist kui turismimagnetist.

Omaette sektsiooni moodustasid Eesti Rahva Muuseumi püsinäituse keskel peetud ettekanded teise päeva hommikul. Peaküsimuse sõnastas Vaike Reemann rahvakultuuri püsinäituse paradigmamuuatusena 13 iseseisvusaasta jooksul. Tõstasid museoloogia professionaalsuse, tema võimu ja vastutuse küsimused. Käsitleti muuseumi haridusprogramme ja mängurõõmu tekitamise võimalusi laste identiteedi kujundamise vahendina püsinäituse kontekstis.

Helve Russak, Tartu Linnamuuseumi teadussekretär ja püsinäituse sektsiooni moderaator: „Pean väga tähtsaks märgata meie varakapitalistliku ühiskonna valupunkti – see on eksistentsiaalne ebakindlus, mida tühja retoorika, tarbimismüütide kultiveerimise ja pinna-pealsusega pole võimalik korvata.”

Väga probleemset küsimusteringi käsitlesid kogude digitaliseerimisega seotud ettekanded, mis puudutasid nii säilitamist kui kommunikatsiooni. Huvitava probleemistiku moodustasid virtuaalse ja füüsilise muuseumi suhet käsitlevad seisukohad, mis hõlmasid nii digitaliseerimisega seotud võimalusi kui ohtusid muuseumile.

Kuigi museoloogilises diskussioonis käivad vaidlused esemete tähtsuse ja tähenduse üle, moodustavad muuseumi tuuma siiski kogud. Päris kaalukas osa oli ettekannetel, mis tuginesid esemetele ja kollektsioonidele. Ettekanded ise olid hästi erinevat laadi, käsitledes nii esemete säilitustingimusi ja võimalusi kui nende kommunikatiivset ning tunnetuslikku aspekti. Näiteks Reet Talimaa arutelu koopia-te valmistamise kohta ei käsitlenud ainult tehnilisi probleeme, vaid ka püüet mõista originaali teinud vanaaja meistrit. Talimaa kokkuvõtte, et tegelikkuses tuleb mõistmise poole püüelda, kuid paraku jääb see alati kättesaamatuks, tekitas elevust ja diskussiooni.

Siinkirjutajatele jäi mulje, et kolleegid muuseumidest on tüdinevad kriitilistest ja hüperkriitilistest analüüsidest ning ootavad pigem

positiivseid, edasiviivaid mõtteid ja ideid ning ka praktilisi lahendusi.

Kuivõrd konverents vastas ootustele ja lootustele ning kas suutis anda vastuseid probleemidele ja küsimustele, püüame siin kokku võtta, tsiteerides ka konverentsil osalejaid.

Helve Russak: „Küsimus on **aktuaalne** ja **oluline**, sest maailm meie ümber muutub kiiresti. Infoühiskonnas muutub muuseum üha tähtsamaks ja vajalikumaks. Eriti tuntav on see endistes sotsialismimaades, kus tarbimiseufooria kõrval hakati 1990ndatel muuseumi reformima „avatud muuseumi” loosungi all. See tähendas mõõduvõtmist Lääne muuseumidelt eriti avalike suhete, sealhulgas muuseumipedagoogika vallas. Reformid on pooleli, kuid juba on tekkinud uued, 21. sajandile iseloomulikud väljakutsed.

Minu meelest on just see küsimus, millele me edaspidi – erinevate keelte ja kultuuride dialoogis – vastama peaksime. Kes me siis oleme iseenda ja maailma jaoks?

Muuseum on üks nendest institutsioonidest, kes annab niisuguseks **dialoogiks** maailmaga võimaluse. Ta pakub loomingulist alternatiivi pealesurutud, manipuleerivale šoppamisele.”

Merike Lang, Eesti Vabaõhumuuseumi direktor: „ERMi konverentsid on minu jaoks kaasahaaravad veel seetõttu, et need on minu arvates nii ettekandja kui auditooriumi professionaalsuse testiks – eeldan ettekannetelt teaduslikku käsitlust ja ei arva, et ettekandja peaks arvestama auditooriumi võimaliku harimatusega, pigem ikka Tartule omase väga kõrge ja kaasaegse haritusega. Selles osas olen alati nautinud neid ettekandjaid, kes suudavad tuntud praktiliste näidete kõrval tõusta teoreetiliste üldistuste tasemele. See on endalegi arengustiimuliks ning tulemus peaks vastama siis just nimelt olemasolevale tasemele. Kui ma aga kuulajana pole millestki aru saanud, siis olen pigem pärast konverentsi kodus eneseharimisega tegeleenud, kui läinud selle peale välja, et nõuda ettekandjalt minu tasemele laskumist. Selle aasta konverentsil oli nii teooriat kui praktikat ja ka auditoorium oli nii seda kui teist. Üldmulje on positiivne, kuigi kohati oleks oodanud suuremat uudsust. Aga ma pole muidugi ka kindel, kas museoloogiast ongi midagi uudset rääkida, viimasel ajal on muuseumidest üksjagu heietatud.”

Üldise rahulolu pinnal juhiti tähelepanu ka mõningatele vajaka jäämistele.

Mariann Raisma Kunstiakadeemiast: „Oleks vist põhjendatum kas veidi konkreetsem teema ja selgem temaatiline (plokkide) jaotus, kes ja kus kellele kõneleb. Ka visuaalsust oli vähevõitu.”

Merike Lang: „Ma ei teeks konverentsi sektsioonides. Ettekannete soove on küll palju, aga kuulajaid ei ole kõigile jagada. Mul on kahju, et ei saanud teisel päeval olla üheaegselt nii püsinäituse kui ka välismaalaste sektsioonis. Püsinäituse sektsioonist ootasin tegelikult mingeidki uue maja visioone.

ERM peaks lõpuks lahendama tõlkimise probleemi. See konverents on piisavalt tähtis, et mõne näituse vähendamise või muu arvelt võiks endale lubada sünkroontõlget. Õnn seegi, et tänavu oli loobunud järeltõlkest. Aga mul oli väga kahju, et välismaalased olid vaatamata laialdaselt haakuvale teemale nii omaette. Kuigi see ei peaks minu asi olema, tunnen end (ERMile sisult kõige lähemal paikneva asutuse töötajana) alati otsekui kaasosaniku-süüdlasena ja ausalt öeldes hakkab olukord muutuma piinlikuks. Võõrastega lõimimine on alati väga nadi. Tavaliselt on just ettekanded need, mille pinnalt tekivad konverentsidel kontaktid. Siin oli see võimalus jällegi liialt ühepoolne – nemad ei saanud meist mingit erilist pilti ja ise olid nad kui väljanäitusele toodud. Välismaalaste näitamise aeg peaks aga ammu möödama olema. Oleks ka kena konverentsile eelregistreerimine sisse seada (seda ka mitteesinejatele). Siis saaks nimesilte (koos asutuse nimega) rinnas kanda ja ka see kergendaks võõrastega suhtlemist. Eestlased on ju muidu väga tagasihoidlikud.”

Loomulikult toimusid lisaks ettekannetele osavõtjate omavahelised arutelud, vestlused ja vaidlusedki, mille käigus leiti, et tõe ei ole üks ja ühene. Reet Talimaa sõnad: „Olin sügavalt üllatunud, kuidas ühe ja sama asjaga tegelevad inimesed asju nii erinevalt näevad.”

Ettekannete kokkuvõtted ilmusid nii eesti kui inglise keeles ERMi väljaandes *Muuseumid ja tegelikkus*.